

Stretching Verb into Scope and the Co-eventive Verb: A Functional Paradigm for Persian Stretched Verbs

Farhad Sasani¹

Introduction

The verb category is a universal linguistic element found in all languages. Physical, mental, verbal, and behavioral processes are typically represented through verbs. However, in certain cases, lexical categories of nouns and adjectives are used in specific constructions to represent processes. A common example - especially in Indo-European languages - is the predicative structure, where a copular verb combines with an adjective or adjectival phrase. In Murrinh-Patha or Garama language, the verb consists of two components: a lexical part and a classifier, as the finite element (see Melanie Seiss, 2023). Therefore, the verb in this language never appears as a single word. Moreover, in so-called “tenseless” languages such as Burmese, Dyirbal, and many Chinese dialects, grammatical tense is absent. Consequently, verbs in these languages function in many respects similarly to nouns.

Yet, in some languages like Persian, Urdu, German, and Portuguese, nominal groups combined with certain material or physical verbs with the meaning of "doing" are also used to represent processes and fulfill the function of verbs. These constructions are to as "stretched verbs"; they are *complex* rather than *compound* (see Sasani, 2024 [1403 SH]: pp. 140 and 264–265). These verb constructions have found different labels including:

- verb phrase/ co-verbal construction (Khanlari (1986 [1365 SH]: 171-175)
- complex, stretched verb (D.J. Allerton, 2002)
- complex predicate (D.J. Allerton, 2002)
- verb construction (G. Kempen & K. Harbusch, 2003)
- supported verb, expanded predicate, verbo-nominal verb, delexical verb, multi-word verbs
- light-verb construction (“light verb”: Jespersen, 1942: 117)
- vector verb construction

1. Linguistics Department, Faculty of Literature, Alzahra University.

Additionally, such verb constructions have been examined in detail in various languages, including:

- Malayan, Hindi, English, Swahili, Rangi, SiSwati, Basque (Nash & Samvelian, eds., 2016)
- Hindi-Urdu (Drocco & Tiwari, 2020)
- English (Allerton, 2002)
- Thai (Muansuwan, 2002)
- Urdu & Hindi (Razia Husain, 2015)

These "stretched verb constructions" in Persian may be older than in other languages, as traces of it can be found in Pārsig (Middle Persian) texts.

Methodology

Employing the transitivity framework of Systemic Functional Grammar, it is demonstrated that the noun phrase accompanying the "co-eventive" verb in stretched constructions, while syntactically an object, serves semantically as the "scope" of the process rather than as a typical goal or patient. This enables it to convey verbal meaning. Therefore, the transitivity of the stretched verb depends on whether the scope-noun requires a complement: if it does not, the construction is intransitive; if it does, it is transitive. Based on my previous approach to the non-lexical nature of such verb constructions (Sasani, 2011, 2015, and 2024 [1403 SH]: pp. 264–265) this paper will introduce five mechanisms for representing the verb in Persian, followed by a definition of the stretched verb construction and an exploration of its features and capabilities.

Discussion

In systemic functional grammar (Halliday, 1985 and 1994; Halliday & Matthiessen, 2004 and 2014), processes are categorized into six types: material, mental, behavioral, verbal, relational, and existential. In Persian, these processes are represented through five lexical and grammatical constructions:

Single-word verb

Directional verb: directional pre-verb + motion verb

Relational construction: attribute + relational verb

Prasal verb: idiomatic clause-like verb constructions

Stretched verb: accompanying domain + light verb

In this framework, syntactic roles are distinguished from semantic roles. The syntactic structure typically includes:

Subject + (Complement 1) + (Complement 2) + (One or more adjuncts) + Verb
The semantic roles of noun phrases vary depending on the associated process type:

- Actor, Goal, and Scope with material processes
- Sensor and Phenomenon with mental processes
- Carrier with relational processes
- Sayer, Verbiage, and Addressee with verbal processes
- Behaver with behavioral processes
- Existent with existential processes

Notably, in some material verbs, the complement does not function as a Goal (Patient) but rather as the Scope of the verb, seemingly expressing the lexical meaning and process type. In such cases, the verb appears to serve merely as an autonomous grammatical element. For example, in the sentence "sālhā piš in harf rā gofteam" (I said this statement years ago), "in harf" (this statement) functions semantically as Verbiage with the verb "gofteam". However, in "va digar hic harfi nazadim" (and we made no more words), "hic harfi" (no more words) serves as the scope. Thus, the stretched verb construction operates simultaneously on two levels: 1- the construction of the complement as scope, and the transitive verb signifying "to do", 2- the construction of the stretched verb, while the scope signifying the lexical meaning of the process. Depending on the processual meaning conveyed by the stretched verb, Scopes may refer to: event or action, perception, speech or behavior.

The stretched verb has a syntactic structure. Therefore, both the scope and the *hamkard* verb possess relative syntactic and phonological independence. As a result, the scope can be displaced, expanded and modified by dependents. Additionally, recurrent *hamkards* might be used once in different adjacent stretched verb constructions. However, it should be noted that the *hamkard* is not necessarily a semantically light verb; rather, it spans a continuum from polysemous verbs to fully lexical action verbs.

Transitivity in stretched verbs is also determined by the scope's need for a complement, not by the verb. That is, if the scope does not require a complement, the stretched verb is intransitive; and if the scope does require a complement, the stretched verb is transitive.

Conclusion

The two constructions discussed - predicative and stretched verb constructions - are syntactic and thus highly productive. Because the stretched verb construction is syntactic, the noun phrase within it can expand with various modifiers, shift positions, and be distanced from the verb. Consequently, it offers far greater semantic potential than single-word verbs. First, due to its syntactic structure, it is highly productive. In other words, the number of Persian verbs that can be expressed through stretched verb constructions is virtually limitless, allowing for the continuous creation of new, even spontaneous single-use verbs. Second, because the scope can be expanded and accept modifiers, a wide variety of structural configurations are possible within stretched verb constructions. This flexibility gives rise to rich semantic possibilities. For instance, in Persian, it is sometimes possible to use an adjective to modify the scope rather than an adverb to modify the verb. Moreover, if the complement of the stretched verb is a pronoun, it often appears as a dependent of the scope.

References

- Allerton, David J. (2002). *Stretched Constructions in English*. London/ New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Drocco, Andrea & Tiwari, Neha (2020), "Atypical

- compound verb constructions in Hindi/ Urdu: The case of transitive polar verbs with intransitive vector verbs". *Annali di Ca' Foscari: Serie Orientale*. 56: 307-334 .
- Halliday, Michael (1985). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. 2nd edition. London: Edward Arnold.
 - Halliday, Michael A. K. (1994). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
 - Halliday, Michael A. K. & Matthiessen, Christian M. I. M. (2004). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. 3rd edition. London: Hodder Arnold.
 - Halliday, Michael A. K. & Matthiessen, Christian M. I. M. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. 4th edition. London/ New York: Routledge.
 - Husain, Razia A. (2015). Urdu Resultative Constructions: A Comparative Analysis of Syntacto-Semantic and Pragmatic Properties of the Compound Verbs in Hindi-Urdu. MA Thesis. University of Kentucky. https://uknowledge.uky.edu/lt_etds/10/
 - Jespersen, Otto (1942). *A Modern English Grammar on Historical Principles*. Part VI. Copenhagen: Ejnar Munksgaard.
 - Kempen, Gerard & Harbusch, Karin (2003). "Dutch and German verb constructions in performance grammar". In *Verb Constructions in German and Dutch*, edited by Pieter A. M. Seuren & Gerard Kempen. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 185-221.
 - Seuren, Pieter A. M. (2003). *Verb Complexes in Thai: Syntactic-Semantic Investigation of Thai Complex Verb Phrases*. PhD Dissertation. University of Buffalo.
 - Khanlari, Parviz Natel (1986). "Tārix è Zabān è Fārsi". [The History of Persian Language]. Volume 2. Tehran: Nashr-e No. [in Persian]
 - Muansuwan, Nuttanart (2002). *Verb Complexes in Thai*. State University of New York at Buffalo.
 - Nash, Léa & Samvelian, Pollet (eds.) (2016). *Approaches to Complex Predicates*. Leiden/ Boston: Brill.
 - Sasani, Farhad (2011). "Āyā enzemām va tarkib dar feel è Fārsi tojihpazir ast?" [Are incorporation and compounding justifiable in Persian verbs?]. In *Majmue-Maqālāt è Sevvomin Hamandiši è Sarf* [The Proceedings of the Third Conference on Morphology]. Edited by Fariba Ghatreh & Shahram Modarres Khiabani. Tehran: Ahura, pp. 81-106. [in Persian]
 - Sasani, Farhad (2015). "Verb in Persian language". In *Bā Mehr: Jašnnāme è Dr. Mohammad-Reza Bateni* [With Compassion: A Festschrift in Honor of Dr. Mohammad-Reza Bateni]. Edited by Kourosh Safavi. Tehran: Farhang Moaser Publication, pp. 127-154. [in Persian]
 - Sasani, Farhad (2024). *Maanāšenāsi è Xord* [Microsemantics]. Tehran: Logos. [in Persian]
 - Seiss, Melanie (2023). *Murrinh-Patha Complex Verbs: Syntactic Theory and Computational Implementation*. PhD Dissertation. Konstanz: Universität Konstanz.

واگستری فعل در دامنه و همکرد: الگویی نقشی برای فعل‌های گسترده فارسی

فرهاد ساسانی^۱

مقاله پژوهشی

چکیده

مقوله فعل یکی از مقوله‌های جهانی در همه زبان‌هاست. فرایندهای فیزیکی، ذهنی، کلامی و رفتاری معمولاً در قالب مقوله فعل بازنمایی می‌شود. ولی گاه در مواردی از مقوله‌های واژگانی اسم و صفت در ساخت‌هایی خاص برای بازنمایی فرایندها استفاده می‌شود. نمونه بسیار رایج آن، به‌ویژه در زبان‌های هندواروپایی، ساخت اسنادی و همراهی فعل ربطی با صفت و در واقع گروه صفتی است. ولی در برخی زبان‌ها، از جمله فارسی، اردو، آلمانی و پرتغالی، از گروه اسمی به همراه برخی فعل‌های مادی یا فیزیکی در معنای «انجام‌دادن» نیز برای بازنمایی فرایندها و ایفای نقش فعلی استفاده می‌شود. شاید این کارکرد در فارسی، که آن را ساخت فعل گسترده می‌نامیم، کهن‌تر از زبان‌های دیگر باشد چون رد آن را می‌توان در متن‌های پارسیگ نیز یافت. دو ساخت یادشده، ساخت اسنادی و ساخت فعل گسترده، نحوی‌اند، و در نتیجه بسیار زایا. چون این فعل گسترده ساختی نحوی دارد، گروه اسمی درون آن می‌تواند با وابسته‌های گوناگون گسترش یابد، جابه‌جا شود و از فعل فاصله گیرد. بنابراین، قابلیت‌های معنایی بسیار بیش‌تری نسبت به فعل یک‌واژه‌ای دارد. در این مقاله، تلاش می‌شود با نمونه‌های واقعی نشان داده شود چگونه بخش فراوانی از فرایندهای فعلی در زبان فارسی با ساخت فعل گسترده بیان می‌شود. در این راه، با بهره‌گیری از الگوی ساخت‌گذاری در دستور نقشی سازگانی، نشان داده می‌شود که گروه اسمی همراه فعل «همکردی» در فعل گسترده، که از نظر نحوی نقش متمم را ایفا می‌کند، از نظر معنایی نقش «دامنه»ی فرایندما را بازی می‌کند نه متمم «کنش‌پذیر». به همین دلیل، می‌تواند نشانگر معنای فعلی باشد. از این‌رو، گذرای فعل گسترده با نیاز اسم دامنه به متمم مشخص می‌شود، به‌گونه‌ای که اگر دامنه نیاز به متمم نداشته باشد، فعل گسترده ناگذر است، و اگر دامنه نیاز به متمم داشته باشد، فعل گسترده گذراست.

کلیدواژه‌ها: دامنه، فارسی، فعل گسترده، گذرای، متمم، همکرد.

۱- مقدمه

ویژگی بنیادین زبان این است که به آدمی این توانایی را می‌دهد که تصویری ذهنی از واقعیت بسازد و تجربه‌اش را از آنچه پیرامونش و درونش می‌گذرد معنا کند. بند در این میان مهم‌ترین یگان دستوری است که این تصویر در آن بازتاب می‌یابد. این انعکاس به‌واسطه تقطیع آن به فرایند، نقش‌آفرینان درون آن فرایند و شرایط هر فرایند ممکن می‌شود. به همین دلیل، نیاز به شکل‌گیری مقوله‌های واژگانی و دستوری است.

مقوله فعل یکی از مقوله‌های جهانی در همه زبان‌هاست. به بیان دیگر، انسان برای اندیشیدن درباره خود و جهان و نیز برقراری ارتباط نیاز به بیان فرایندهایی از نوع کنش‌های فیزیکی، فرایندهای ذهنی، کنش‌های کلامی، رفتارها و اسناد و شناسایی دارد. معمولاً این فعالیت‌ها در زبان قالب مقوله فعل بازنمایی می‌شود. به همین دلیل، اغلب فعل از دورن سازگان زبان تعریف می‌شود، در حالی که با نگاهی کاربردی، گاه در مواردی از مقوله‌های واژگانی اسم و صفت در ساخت‌هایی ویژه برای بازنمایی آن فرایندها نیز استفاده می‌شود. نمونه بسیار رایج آن، به‌ویژه در زبان‌های هندواروپایی، ساخت اسنادی و همراهی فعل ربطی با صفت و در واقع گروه صفتی است. ولی در برخی زبان‌ها، از جمله فارسی، اردو، آلمانی و پرتغالی، از گروه اسمی به همراه برخی فعل‌های مادی یا فیزیکی در معنای «انجام‌دادن» نیز برای بازنمایی فرایندها و ایفای نقش فعلی استفاده می‌شود. در این مقاله، این کارکرد، که اغلب از آن با عنوان «فعل مرکب» یاد شده، در ساخت «فعل گسترده» بررسی می‌شود. ساخت فعل گسترده، همچون ساخت اسنادی، نحوی است، و در نتیجه بسیار زیاست. پس، شمار فعل در فارسی نه‌تنها کم نیست بلکه از فراوانی و زایایی شماردنی نیست.

همان‌گونه که اشاره شد، فرایندها معمولاً در فعل نمود می‌یابند، ولی نه همیشه و نه لزوماً. برای نمونه، در زبان‌های اقیانوسی مانند زبان استرالیایی موررین-پاتا^۱ یا گاراما^۲، فعل‌ها از دو بخش واژگانی و طبقه‌بند تشکیل می‌شوند (برای نمونه، نگاه کنید ملنی زایس^۳، ۲۰۲۳). بخش طبقه‌بند در واقع بخش خودایستای فعل است. از این‌رو، فعل در این زبان هیچ‌گاه در یک واژه نمود نمی‌یابد. همچنین در زبان‌های به‌اصطلاح «بی‌زمان» مانند برمه‌ای، دیربال^۴ و بسیاری از گویش‌های چینی، زمان دستوری وجود ندارد. از این‌رو، فعل‌ها از بسیاری جنبه‌های همانند اسم‌ها به کار می‌روند و بر عکس.

گروه اسمی درون فعل گسترده، همان‌گونه که در ادامه خواهیم دید، می‌تواند با وابسته‌های گوناگون گسترش یابد، جابه‌جا شود و از فعل فاصله گیرد. بنابراین، قابلیت‌های معنایی بسیار بیشتری نسبت به فعل یک‌واژه‌ای یا ساده دارد. در این مقاله، تلاش می‌شود با نمونه‌های واقعی نشان داده شود چگونه

1. Murrinh-Patha
2. Garama
3. Melanie Seiss
4. Dyirbal

بخش فراوانی از فرایندهای فعلی در زبان فارسی با ساخت فعل گسترده بیان می‌شود. در این راه، با بهره‌گیری از الگوی ساخت‌گذاری در دستور نقشی سازگانی، نشان داده می‌شود که گروه اسمی همراه «همکرد» در فعل گسترده، که از نظر نحوی نقش متمم را ایفا می‌کند، از نظر معنایی نقش «دامنه» فرایندنا را بازی می‌کند نه متمم «کنش‌پذیر». به همین دلیل، می‌تواند نشانگر معنای فعلی باشد. همین امر ضرورت کنارگذاری اصطلاح دستوری-معنایی «مفعول» و جایگزینی آن با اصطلاح دستوری «متمم» و اصطلاح‌های معنایی مرتبط مانند «کنش‌پذیر» و «دامنه» را برجسته می‌کند.

۲- پیشینه پژوهش‌های ناظر بر فعل گسترده

آنچه از آن با عنوان «فعل گسترده» یاد می‌شود در فارسی اغلب با عنوان «فعل مرکب» آمده که باید آن را برابر نهاد complex دانست و نه compound (در این باره، نگاه کنید ساسانی (۱۴۰۳: ۱۴۰ و ۲۶۴-۲۶۵)؛ خانلری (۱۳۶۵: ۱۷۱-۱۷۵) از این گونه فعل‌ها با عنوان‌های «فعل مرکب»، «عبارت فعلی» و «فعل همکردی» یاد می‌کند. فعل گسترده در بررسی دیگر زبان‌ها با عنوان‌هایی چنین آمده است:

Complex, stretched verb (D.J. Allerton, 2002), complex predicate (D.J. Allerton, 2002), verb construction (G. Kempen & K. Harbusch, 2003), supported verb, expanded predicate, verbo-nominal verb, delexical verb, multi-word verbs, light-verb construction ("light verb": Jespersen, 1942: 117), vector verb construction

همچنین برای نمونه در برخی منابع این گونه ساخت‌های فعلی به تفصیل در زبان‌های مالایایی،

هندی، انگلیسی، سواحلی، رانگی، سی‌سوآتی، باسک، هندوستانی، اردو و تایلندی بررسی شده است:

Nash & Samvelian (eds.) (2016): Malayan, Hindi, English, Swahili, Rangi, SiSwati, Basque

Drocco & Tiwari (2020): Hindi-Urdu

Allerton (2002): English

Muansuwan (2002): Thai

Razia Husain (2015): Urdu & Hindi

شاید بتوان ادعا کرد سابقه کاربرد فعل گسترده در فارسی و زبان‌های مرتبط با آن کهن‌تر از بسیاری

از زبان‌ها باشد چون رد آن را می‌توان در متن‌های پارسیگ و پارتی نیز یافت:

1. ... az ān pas abestān ō yazdān kard. (Andarz, band è 1) (Narmashiri & Jaafari Dehaghi, 1402: 69)

... az ān pas tavkkol ve yazdān kard.

2. Ardawān andar zamān spāh čahār hazār ārāst ud rāh ō Pārs pay ardašēr grift. (Kārnāme, band è 7) (Narmashiri & Jaafari Dehaghi, 1402: 72)

Ardavān biderang čahār hazār sepāh ārāst ò dar rāh è Pārs pe è Ardašir gereft.

با این توضیح، و با توجه به این که پیش‌تر به تفصیل درباره واژگانی نبودن این گونه ساخت فعلی

نوشته شده است (ساسانی، ۱۳۹۰، ۱۳۹۴ و ۱۴۰۳: ۲۶۴-۲۶۵)، در بخش بعد، پس از معرفی پنج سازوکارِ بازنمایی فعل در فارسی، به تعریف ساختِ فعلِ گسترده و ویژگی‌ها و قابلیت‌های آن می‌پردازم.

۳- سازوکارِ پنجگانهٔ بازنمای فعل در فارسی

تالمی گیون^۱ (۱۹۸۴، ج ۱: ۵۱-۵۶ یا ۲۰۰۱: ۵۰-۵۴) محور ثبات زمانی را برای تمایز فعل از اسم ارائه می‌دهد و می‌نویسد فعل‌های بی‌نشان ثبات زمانی کم و سرشتی گذرا دارند. در مقاله‌ای، (ساسانی، ۱۳۸۰) نشان دادم که مقوله‌های چهارگانهٔ اصلی فارسی (اسم، فعل، صفت و قید) بر پایهٔ پیوستاری از اسم، فعل و توصیف‌گری تعریف می‌شوند. یکی از این معیارها ثبات زمانی است. به بیان دیگر، میزان فعل‌بودن همهٔ فعل‌ها یکسان نیست.

مایکل هلیدی^۲ (۱۹۸۵ و ۱۹۹۴) و سپس هلیدی و متینسن^۳ (۲۰۰۴ و ۲۰۱۴) زبان را نشانگانی می‌انگارند که به انسان توانایی ساخت تصویری ذهنی از واقعیت و تجربه‌اش از پیرامون و درونش را در قالب فرایندها می‌دهد. یگان بازنمایی فرایندها بند است که از این عناصر تشکیل شده است: خودِ فرایند که در زمان جاری و گسترده می‌شود، نقش‌آفرینان یا بازیگران در فرایند (شرکت‌کنندگان) و شرایط مرتبط با فرایند. نقش‌آفرینان معمولاً در گروه‌های اسمی نمود می‌یابند و شرایط معمولاً در گروه‌های قیدی و گروه‌های حرف‌اضافه‌ای. فرایندها را می‌توان در شش دسته جای داد: ۱- فرایند مادی کنش، رخداد یا فعالیت، ۲- فرایند ذهنی حس کردن و اندیشیدن، ۳- رفتار، ۴- کلام، ۵- اسناد و شناسایی و ۶- هستن یا وجود داشتن.

این فرایندها در فارسی در پنج قالبِ واژگانی و دستوری بازنمایی می‌شوند:

- ۱- فعل واژگانی یک‌واژه‌ای
- ۲- فعل جهتی: پیش‌فعلِ جهت‌نما + فعل حرکتی
- ۳- ساخت اسنادی: ویژگی + فعل ربطی
- ۴- فعل گروهی: فعل‌های جمله‌وارهٔ اصطلاحی
- ۵- فعل گسترده: دامنهٔ همراه + همکرد

فعل واژگانی یک‌واژه‌ای به دو صورت در فارسی امروز وجود دارد. یکی فعل‌های تاریخی بازمانده از پارسی باستان و پارسیگ است که اغلب با ستاک یکم و دوم بی‌قاعده در فارسی امروز به کار می‌رود، مانند صورت‌های «می‌روم»، «رفتم» و «رفته‌ام» از دو ستاکِ rav و raft و صورت استنادی «رفتن». نمونه‌ای از فعل‌های یک‌واژه‌ای در پارسیگ و پارتی در زیر آمده است:

1. Talmy (Thomas) Givón
2. Michael A. K. Halliday
3. Christian M. I. M. Matthiessen

Pārti:

3. drafš drafšēd
 drafš midraxšad
4. wirošn wirošnanēd
 rošanāi rošan mišavad

Pārsig:

5. šādiḥ šādiḥēd
 šādi šādi mikonad
6. Kāmgār kāmgarēd
 kāmkar kāmkar mišavad

دومین دسته از فعل‌های یک‌واژه‌ای فعل‌هایی است که از تبدیل اسم و گاه صفت به فعل به دست می‌آید، مانند «می‌طلبم» و «بزنم». این فعل‌ها هم همانند فعل‌های یک‌واژه‌ای دارای سه ستاک یا بُن‌اند: ستاک یکم: rav/r, keš، ستاک دوم: raft, kešid و ستاک سوم: rafte, kešide. صورت‌های مختلف فعل در بسیاری از زمان‌ها، نموده‌ها و وجه‌ها با این سه ستاک ساخته می‌شود. نمونه‌های «می‌جوشد» (۲ بار)، «می‌پوید»، «می‌گذرد»، «بداند»، «گشاده [است]»، «می‌رهد»، «می‌پوید»، «می‌شوید» و «می‌ریزد» در متن زیر از زرین‌کوب (۱۳۷۷) از جمله فعل‌های یک‌واژه‌ای است.

من جویبارِ خُردی هستم که [...] از سرچشمه [...] می‌جوشد و می‌پوید [...]. با همه خُردی از همان سرچشمه که می‌جوشد از صخره‌های وحشی می‌گذرد، از دره‌های تنگ و تاریک عبور می‌کند، در بستر ریگ‌های تفته فرو می‌غلتد، و بی‌آن که بداند، کدام خط سیر را در پیش دارد، به دریای بی‌پایان هستی، که در دوردست‌ها برایش آغوش گشاده است، فرو می‌ریزد - و خودی جویبار را به خودی دریا تبدیل می‌کند. جویبار در پایان راه از خودی می‌رهد اما پیش از آن که راه او به پایان آید، بارها مبدل می‌شود و در هر قدم که به سوی سرنوشت می‌پوید چیز دیگری می‌شود، و آن گاه که در دریا محو می‌گردد، همه خودی‌ها را در ساحل می‌شوید - و از رنگِ خودی‌ها که در طولِ راه وی را در میان گرفته است رهایی می‌یابد - و آنچه در پایانِ راه به دریا می‌ریزد دریاست، جویبار نیست. خُردیِ جویبار دیگر در آن جا که دریاست هر چه هست بزرگی است - خُردیِ جویبار دیگر در آن جا گنجایی ندارد و هیچ کس آن را به اندیشه در نمی‌آورد (عبدالحسین زرین‌کوب، ۱۳۷۷: ۱۷-۱۸).

فعل‌های جهتی نیز در واقع از همکناری دو جز در یک ساخت شکل می‌گیرد: ۱- جهت‌نما + فعل حرکتی. جهت‌نما در واقع اسمی است که در موارد بسیاری به حرف اضافه و گاه وند تبدیل شده است، ولی در ساخت فعل جهتی، همچنان ویژگی‌های نحوی اسم را از خود نشان می‌دهد مانند پذیرش وابسته. با این حال، از نظر معنایی مانند قیدهای مکان به جهت اشاره دارد. بخش فعلی هم اغلب فعلی است که به حرکت دلالت دارد. اغلب این ساخت‌ها یا واژگانی شده و معنای اصطلاحی پیدا کرده‌اند یا رد آن‌ها را تنها در واژه‌های برگرفته از آن‌ها مانند «درآمد» می‌تواند دید. در فارسی امروز نیز گرایش چندانی به

ساخت فعل‌های جدید در این قالب نیست. نمونه‌های «فرو می‌گلتد»، «فرو می‌ریزد» و «در نمی‌آورد» در متن یادشده از زرین کوب (۱۳۷۷) ساخت فعل جهتی دارند. یادآور می‌شود اگر این ساخت به صورت مصدر (صورت استنادی)، که ویژگی نحوی اسمی دارد، به کار رود با یک تکیه ادا می‌شود و یک واژه ترکیبی^۱ به شمار می‌رود، ولی در کاربرد فعلی، ساختی است مرکب از دو واژه با دو تکیه متفاوت که بخش جهت‌نما می‌تواند وابسته‌های خود را داشته باشد و از فعل فاصله بگیرد، مانند «درش اصلاً نباید بیاورد».

ساخت‌های ربطی دو کارکرد اسنادی و شناسایی دارد. در ساخت اسنادی، یک ویژگی یا داشته (مسند) به دارنده آن (نهاد) نسبت داده می‌شود؛ در ساخت شناسایی، مسند در واقع نقش معنایی شناسنده نهاد (شناخته) را دارد. ساخت ربطی از یک گروه صفتی، گروه اسمی یا گروه حرف‌افزایی + فعل ربطی تشکیل می‌شود. فعل ربطی چند گونه است:

- ۱- مجموعه فعل‌های ربطی: «بودن» با صورت‌های اخباری، التزامی و اژه‌بستی‌اش، «مانستن»، و فعل‌های گروهی «به‌نظر رسیدن» و «به‌نظر آمدن»؛
- ۲- فعل آغازی: «شدن» و صورت‌های مشابه‌اش؛
- ۳- فعل ربطی-سببی: «کردن» و «ساختن»؛
- ۴- فعل ربطی-ملکی: «داشتن».

در متن یادشده از زرین کوب، این ساخت‌ها ربطی است (زیر فعل ربطی خط کشیده‌ام): «جوئیبار خُردی هستم»، «مبدل می‌شود»، «چیز دیگری می‌شود»، «محو می‌گردد»، «دریاست» (۲ بار)، «جوئیبار نیست»، «هر چه هست»، «بزرگی است» و «گنجایی ندارد».

فعل گروهی در واقع ساخت‌های جمله‌واره اصطلاحی است که اغلب از یک گروه حرف‌افزایی و فعل با دو معنا تشکیل شده است: ۱- معنای لغوی و ۲- معنای کنایی. در این میان، این معنای کنایی است که مدنظر است. در نتیجه، این فعل‌ها به نوعی واژگانی شده‌اند و باید مانند یک فهرست‌واژه^۲ آن‌ها را ثبت کرد (درباره فهرست‌واژه، نگاه کنید بوی^۳، ۲۰۱۲: ۲۳ و ۲۸۵). در متن یاد شده از زرین کوب (۱۳۷۷)، این ساخت‌ها فعل گروهی است: «در پیش دارد»، «به پایان آید» و «در میان گرفته است». دسته پنجم که بحث اصلی این مقاله است، در بخش بعد با تفصیل بیشتری بررسی می‌شود.

۴- فعل گسترده

زبان دارای سازه‌گستری چندلایه یا چندسازگانی^۴ است. در همین راستا، لازم است ساخت نحوی و نقش‌های نحوی را از نقش‌های معنای در ساخت گذرایی جدا انگاشت. در ساخت نحوی، می‌توان این

1. compound
2. listeme
3. Geert Booij
4. multisystemic

نقش‌های نحوی پایا و روا را باز شناخت:

نهاد + (متمم ۱) + (متمم ۲) + (یک یا چند افزوده) + فعل

در لایه‌ای دیگر، نقش‌های معنایی گروه‌های اسمی می‌تواند چنین باشد: کننده، گوینده، دریابنده، رفتارگر، موجود، دارنده، کنش‌پذیر، دامنه، دریافته، گفته، ... فعل‌ها به یکی از فرایندهای کنش، دریافت، رابطه، کلام، رفتار و هستن اشاره دارند. افزوده‌ها نیز به شرایط رخداد مانند زمان، مکان، شیوه، علت و دلیل اشاره دارند. در هر فرایند، یکی یا چند نقش معنایی به کار می‌رود. نقش‌های مرتبط با نهاد می‌تواند کننده، دریابنده، دارنده، گوینده، رفتارگر یا موجود باشد. در کنار آن‌ها، نقش‌های معنایی مرتبط با متمم می‌تواند کنش‌پذیر، دامنه، دریافته، گفته یا بهره‌ور باشد. چون بحث فعل‌های گسترده با متمم و فعل ارتباط دارد، در ادامه، با نمونه‌های نقش‌های معنایی متمم را توضیح می‌دهم.

۷. حکیم قلمش را تراشید [...]

در نمونه ۷، «قلمش» کنش‌پذیر است. این نقش در برخی دستورها «مفعول» نامیده می‌شود که همچون اصطلاح «فاعل» نارساست چون همزمان هم به نقش دستوری هم به نقش معنایی اشاره دارد. این در صورتی است که متمم می‌تواند نقش‌های معنایی دیگری هم داشته باشد، مانند:

۸. خنده‌اش را دیدم («خنده‌اش» در نقش معنایی دریافته).

۹. سال‌ها پیش این حرف را گفته‌ام (زرین‌کوب، ۱۳۷۷: ۱۸) («این حرف» در نقش معنایی گفته).

افزون بر این نقش‌ها، نقش مهم دیگری که به بحث فعل گسترده مربوط می‌شود نقش «دامنه»^۱ است. در سه مثال زیر، به ترتیب «قلم»، «هیچ حرفی» و «یک خنده زنده» نقش نحوی متمم و نقش معنایی دامنه را برای فعل‌هایشان ایفا می‌کنند. در نتیجه، نشانگر نوع و معنای فرایندند.

۱۰. [...] من در کور سوی چراغ سقش، قلم را زدم (آل‌احمد، ۱۳۴۵: ۲۰).

۱۱. و دیگر هیچ حرفی نزدیم (صحت، ۱۴۰۲: ۶۱).

۱۲. یک خنده زنده کرد (هدایت، ۱۳۱۵: ۷۳).

بنابراین، همان‌گونه که مشاهده می‌شود، ساخت فعل گسترده در دو لایه عمل می‌کند. در لایه نخست، متمم در نقش معنایی دامنه + فعل گذرا بیش‌تر با معنای «انجام‌دادن» به کار می‌رود، و در لایه دوم، ساخت فعل گسترده در معنای واژگانی دامنه ایفای نقش می‌کند. در متن یاد شده از زرین‌کوب، سه فعل گسترده «عبور می‌کند»، «تبدیل می‌کند» و «رهایی می‌یابد» چنین نقش دوگانه‌ای دارند.

دامنه‌ها با توجه به معنای فرایندی که در فعل گسترده بیان می‌کنند، می‌توانند به ۱- رخداد یا کنش، ۲- دریافت، ۳- کلام، یا ۴- رفتار دلالت کنند. در نتیجه، در لایه دوم و در ساخت فعل گسترده به معنای فعلی تازه‌ای ورای معنای کنشی هم‌کرد دلالت می‌کنند. نمونه‌هایی از لایه دوم فعل گسترده بر پایه نوع

۱. scope

فرایندی که دامنه مشخص می‌کند، در ادامه آمده است.

الف- رخداد یا کنش

۱۳. پس از نماز مغرب، گشتی می‌زد (آل احمد، ۱۳۴۵: ۲۷).

۱۴. حافظه غریبش کمکش کرده است تا هیچ چیز از آنچه می‌شنود ناشنیده نماند (گلشیری، ۱۳۸۰: ۱۷).

ب- دریافت

۱۵. راننده ناباورانه نگاهم کرد و [...] (صحت، ۱۴۰۲: ۶۰)

پ- کلام

۱۶. شعر را که خواند، دیدیم که انگار حقوقی گفته باشد، به‌ناچار خطاب به حقوقی حرفمان را زدیم (گلشیری، ۱۳۸۰: ۱۱).

ت- رفتار

۱۷. آیا همیشه دو نفر عاشق همین احساس را نمی‌کنند که سابقاً یکدیگر را دیده بودند، [...] (هدایت، ۱۳۱۵: ۱۰۸).

نحوی بودن ساخت فعل گسترده استقلال نسبی دامنه و همکرد را در پی دارد، چنان‌که دامنه می‌تواند جابه‌جا شود، گسترش یابد و وابسته‌پذیری، و یا همکرد از دو یا چند فعل گسترده «فاکتور» گرفته شود.

• جابه‌جایی «ناله» به پس از همکرد «می‌کنم»:

۱۸. می‌کنم ناله که کامی، کامی

۱۹. وای بر دار سر از دامن من. (فرخزاد، بخشی از شعر «دیو شب»)

• گسترش‌پذیری و وابسته‌پذیری:

۲۰. حتا انگار گفته است شکنجه‌گر من دارد انتقام آن حرف‌ها را می‌گیرد (گلشیری، ۱۳۸۰: ۱۰).

[متمم اسمی]

۲۱. احساس کردم دوره‌ام کرده‌اند [...] (صحت، ۱۴۰۲: ۱۴۹). [متمم ضمیری: ضمیر پی‌بستی]

۲۲. سال‌ها پیش این حرف را گفته‌ام و هنوز هم در صحت آن تردیدی ندارم (زرین کوب، ۱۳۷۷: ۱۸).

[نی نکره]

۲۳. سرسری نگاهی به مسافر انداختم و خشکم زد (صحت، ۱۴۰۲: ۱۱۸). [متمم حرف‌اضافه‌ای]

• گسترش‌پذیری و وابسته‌پذیری: صفت به جای قیدی

۲۴. [...] در همین زمینه هم مددکار ما بود و گرته در نقد، همان حرف‌های مرسوم را می‌زد، منتها با

زبانی ادیبانه‌تر (گلشیری، ۱۳۸۰: ۱۴). [متمم صفتی]

۲۵. انگار که بگوییم: «به شکل مرسوم / مرسومانه حرف می‌زد».

۲۶. زن بر گشت نگاهم کرد، و با نگاه وحشت‌زده فریاد کوتاهی کشید و گفت «غیرممکنه ...

غیرممکنه ... [«...»] (صحت، ۱۴۰۲: ۱۱). [نشانگر نکره و متمم صفتی]

در نمونه ۲۶، انگار که بگوییم: «کوتاه فریاد کشید».

- فاکتورگیریِ همکردِ «بگیرد» از دو فعلِ «کلاچ بگیرد» و «ترمز بگیرد»:

۲۷. [...] کلاچ و ترمز بگیرد و دنده عوض کند (صحت، ۱۴۰۲: ۱۴).

دربارهٔ همکرد نیز باید یادآور شد که لزوماً فعل سُبک نیست، بلکه پیوستاری از فعل‌های چندمعنا تا فعل کنشی است. برای نمونه، در نمونه ۱، فعل «گرفتن» در مقام یک فعل یک‌واژه‌ای به کار رفته، در نمونه ۲، باز هم یک فعل یک‌واژه‌ای است با معنای گسترش‌یافته از معنای نخستین، و در نمونه ۳، همراه دامنۀ خود «تصمیم» یک فعل گسترده ساخته است که دیگر به فرایندی مادی اشاره ندارد بلکه بر فرایندی ذهنی دلالت دارد.

۲۸. [...] ابرو مه روی شیشه‌ها را گرفته بود (هدایت، ۱۳۱۵: ۱۴۳).

۲۹. اولین چیزی را که جست‌وجو کردم گلدانِ راغه بود که در قبرستان، از پیرمردِ کالسه‌چی گرفته بودم (هدایت، ۱۳۱۵: ۱۴۳).

۳۰. فردای آن روز، بالاخره با هزار ترس و لرز تصمیم گرفتم که بغلی شراب را دوباره سر جایش بگذارم (هدایت، ۱۳۱۵: ۱۷).

تفاوت در همکردِ فعل‌های گسترده را می‌توان در زبان‌های مختلف مشاهده کرد. برای نمونه، در زبان‌های پرتغالی، اسپانیایی، فرانسوی و ایتالیایی همچون فارسی تصمیم را «می‌گیرند»، در انگلیسی تصمیم را «می‌سازند» و در آلمانی با تصمیم «روبه‌رو» می‌شوند یا تصمیم را «می‌زنند»:

31. tomar uma decisão: decider (Português)
32. tomar/ prender una decisión: desider (español)
33. prendre une decision (Français)
34. prendere una decisione (Italiano)
35. make a decision: decide (English)
37. eine entscheidung treffen (Deutsch)

این همکردها در فعل‌های گستردهٔ زبان‌های مختلف، همچون فارسی، می‌تواند متفاوت باشد. برای نمونه، در پرتغالی می‌توان به نمونه‌های زیر اشاره کرد:

38. Tirar cópia: kopi-gereftan
Como tirar cópia de um documento na impressor?
čegune gereftan kopi az yek sanad bā pirinter
چگونه از یک سند با چاپگر کپی بگیریم؟

39. Tiar foto: aks-gereftan
Eu tirei uma foto das montanhas.
man gereftam yek aks az kuhhā
من از آن کوه‌ها یک عکس گرفتم.

40. Tirar apontamentos nas aulas.

yād begir bardāštan yāddāšt dar kelāshā

یاد بگیر در کلاس یادداشت بر داری.

41. dar beijo: bus-kardan/ buse-zadan

A mãe deu um beijo carinhoso em seu filho

māder dād yek buse mohabatāmiz bar -aš pesar

مادر بر پسرش بوسه محبت‌آمیزی زد.

42. fazer proposta: pišnahād-kardan/ pišnahād-dādan

São paulo faz proposta ao Atlético por o jogador.

Sān Pāolo kard pišnahād be Atletiko barāye bāzikon

سان پائولو برای بازکن‌هایش به اتلتیکو پیشنهاد داد.

۵- گذرایی در فعل گسترده

با توضیح‌های که دربارهٔ فرایندنمایی در لایهٔ دوم فعل‌های گسترده بیان شد، می‌توان گفت گذرایی در فعل گسترده با نیازِ دامنه به متمم مشخص می‌شود، نه فعلِ همکرد، به‌گونه‌ای که اگر دامنه نیاز به متمم نداشته باشد، فعل گسترده ناگذر است، و اگر دامنه نیاز به متمم داشته باشد، فعل گسترده گذراست. یادآور می‌شود دامنه یا همراه همکرد هستهٔ گروه اسمی در جایگاه متمم فعل را بازی می‌کند که نقش معنایی دامنه را دارد.

- اگر دامنه نیازمند وابسته نباشد، فعل گسترده ناگذر است:

۴۳. یک خندهٔ سخت دورگه و مسخره‌آمیز کرد بی‌آن‌که صورتش تغییری بکند (هدایت، ۱۳۱۵: ۱۵).

در نمونهٔ ۴۳، «خنده» نقش نحوی متمم فعل «کرد» را دارد و نقش معنایی دامنه که فرایند رفتاری فعل گسترده در لایهٔ دوم را مشخص می‌کند، در این‌جا، نیاز به متمم ندارد. با این حال، در جایگاه گروه اسمی، وابستهٔ پیشین «یک» و وابسته‌های پسین «ع» و «سخت دورگه و مسخره‌آمیز» را همراه دارد. «تغییر» نیز همین وضعیت را دارد ولی نمایانگر فرایند مادی در فعل گسترده است و تنها وابستهٔ نکرهٔ «i» را همراه دارد.

- اگر دامنه نیازمند وابسته باشد، فعل گسترده گذراست:

۴۴. وقتی بر گشتم، گمان می‌کنم خیلی از شب گذشته بود و مهٔ انبوهی در هوا متراکم شده بود به‌طوری‌که دست جلو پایم را نمی‌دیدم (هدایت، ۱۳۱۵: ۲۱-۲۲).

۴۵. وقتی چرای‌اش را پرسیدم، به نقشه اشاره کرد که تو در کریستین و کید، بالای نقشه را هدف گرفته‌ای (گلشیری، ۱۳۸۰: ۱۰).

در نمونه ۴۴، «گمان» نقش نحوی متمم فعل «می‌کنم» را دارد و نقش معنایی دامنه که فرایند ذهنی فعل گسترده در لایه دوم را مشخص می‌کند. در این‌جا، نیاز به متمم دارد که به صورت بندِ پسین «خیلی از شب گذشته بود و مه انبوهی در هوا متراکم شده بود به طوری که دست جلو پایم را نمی‌دیدم» آمده است. در نمونه ۴۵، «هدف» متمم فعل «گرفته‌ای» است و نقش معنایی دامنه را ایفا می‌کند تا در لایه دوم و در ساخت فعل گسترده به فرایند مادی اشاره کند. «هدف» نیازمند متممی است که هدف گرفته شود. به همین دلیل، متمم آن «بالای نقشه» است که به صورت یک گروه اسمی پیشین پدیدار شده و با «را» برجسته شده است.

یادآور می‌شود تغییر گذرایی، خواه گذراسازی خواه ناگذرسازی، در فارسی دست‌کم به سه روش انجام می‌پذیرد:

الف- مجهول‌سازی:

۴۶. برایمان سفره‌های جدا می‌اندازد (آل احمد، ۱۳۴۵: ۳۴).

برایمان سفره‌ها جدا انداخته می‌شود.

ب- فعل ربطی-سببی:

۴۷. و به هر صورت، دارند تجربه‌ای می‌کنند (آل احمد، ۱۳۴۵: ۱۷).

و به هر صورت، تجربه‌ای می‌شود.

پ- همکردگردانی:

۴۸. چهارده نوبت زودتر حرکت کردیم.

[...] چهارده نوبت زودتر حرکتان داده است (آل احمد، ۱۳۴۵: ۲۳).

۴۹. تاریخ از همان لحظه که موضوع کار خود را آغاز می‌کند، از بی‌طرفی خارج می‌شود (زرین کوب، ۱۳۷۷: ۱۲).

از همان لحظه که موضوع کار آغاز می‌شود.

همچنین باید یادآور شد که «شدن» کارکردهای گوناگونی در فارسی دارد: ۱- فعلِ واژگانی در برخی گویش‌ها: «رفتن»، ۲- فعل کمکی مجهول‌ساز، ۳- فعل دستوری وجه‌نما: «میشه» و «می‌شود»، و ۴- فعل دستوری ناگذرساز ساخت‌های گسترده. در بخش بعد، توانمندی فعل گسترده بررسی می‌شود.

۶- توانمندی فعل گسترده

فعل گسترده، شاید برخلاف تصور، دارای قابلیت‌های نحوی گسترده‌ای است. نخست این که چون ساخت فعل گسترده نحوی است، بسیار زایاست. به بیان دیگر، شمار فعل‌های فارسی که از طریق ساخت فعل

گسترده بیان می‌شود بی‌شمار است و می‌توان پیوسته فعل‌ها تازه و حتا یک‌بار مصرف ساخت.
۵۰. مالِ ملتی که از فرودگاه بیابند/ستر/حتکی بکنند تا نوبتِ حرکتشان از جده برسد (آل احمد، ۱۳۴۵: ۱۳).

۵۱. یادم است بعد از ظهر در/زکی کشیده بودم که [...] (آل احمد، ۱۳۴۵: ۱۴).
دوم آن که امکان کاربرد ساخت‌های متنوع در فعل گسترده وجود دارد. همین ویژگی امکانات معنایی فراوانی را در پی می‌آورد.
۵۲. این دیگر چه کلکی است که فلانی می‌زند (آل احمد، ۱۳۴۵: ۱۴)؛ فعل همکردی درون بند بند موصولی وابسته دامنه.

۵۳. سری هم به پستِ بهداری قافله حجِ خودمان زدیم (آل احمد، ۱۳۴۵: ۱۸).
هلیدی و متیسن (۲۰۱۴: ۲۴۱) دلیل رواج این گونه ساخت‌ها در انگلیسی معاصر را «قابلیت بیش‌تر اسم‌ها» در مقابل فعل‌ها می‌دانند «چون [اسم‌ها] به شکل‌های مختلف توصیف می‌شوند». در نتیجه، جایگزین‌سازی فعلی این ساخت‌ها بسیار سخت است. نمونه‌هایی از این گونه ساخت‌های فعلی که مورد اشاره آن‌ها چنین است:

have a lot, do a little, made three serious mistakes, take another quick look, gave her usual welcoming smile, made minor revisions

در ترجمه نیز باید به گزینش برابرنهادهای نحوی در فارسی توجه نشان داد. برای نمونه، در بسیاری موارد، در فارسی، ترجمه قید بهتر است به صورت صفت وابسته دامنه انجام گیرد:

54. He was seriously injured in the accident.

در تصادف آسیب جدی دید.

55. He treated the guests disrespectfully on that night.

آن شب، با مهمانان برخورد نامحترمانه‌ای کرد.

همچنین متمم فعل گسترده در فارسی اگر ضمیر باشد، اغلب به صورت وابسته دامنه نمایان می‌شود:

56. Have you ironed them?

اتوشون کرده‌ای؟

۷- نتیجه‌گیری

همان‌گونه که بیان شد، فرایندهایی که قرار است انسان تجربه‌های خود از جهان بیرون و درونش را بان آن‌ها بازنمایی کند اغلب در قالب فعل بیان می‌شود. ولی فعل ساده یا یک‌واژه‌ای تنها راه بیان فعل نیست. در این مقاله، نشان داده شد که در فارسی پنج سازوکار برای بازنمایی فرایندها وجود دارد: ۱- فعل یک‌واژه‌ای، ۲- ساخت اسنادی، ۳- ساخت فعل‌های جهتی، ۴- فعل گروهی اصطلاحی، و ۵- فعل گسترده. در این جستار، با تمرکز بر فعل گسترده، نشان داده شد که این فعل ساختی نحوی

دارد، چنان‌که در لایه نحوی از یک گروه اسمی در نقش نحوی متمم و یک فعل مادی گذرا در معنای کلی «انجام‌دادن» یا معناهای مشابه تشکیل شده است، ولی در لایه دوم و در ساخت فعل گسترده، همان متمم نقش معنایی دامنه را بر عهده و به فرایند تازه‌ای اشاره می‌کند. به همین دلیل، دامنه می‌تواند از نظر نحوی در شکل‌های مختلفی ظاهر شود، وابسته‌های گوناگونی بگیرد، و جابه‌جا شود. از این‌رو، شمار فعل در زبانی مانند فارسی، به دلیل همین زایایی نحوی، بی‌شمار است. این ویژگی در بسیاری از دیگر زبان‌های جهان نیز مشاهده می‌شود.

منابع

- آل احمد، جلال (۱۳۷۴ [۱۳۴۵]). *خسی در میقات*. تهران: انتشارات دیدگاه و انتشارات فردوس.
- خانلری، پرویز ناتل (۱۳۶۵). *تاریخ زبان فارسی*. جلد دوم. تهران: نشر نو.
- زرین کوب، عبدالحسین (۱۳۷۷). *شعله‌ طور: درباره زندگی و اندیشه حلاج*. تهران: سخن.
- ساسانی، فرهاد (۱۳۹۰). «آیا انضمام و ترکیب در فعل فارسی توجیه‌پذیر است؟»، در *مجموعه مقالات سومین هم‌اندیشی صرف*، به کوشش فریبا قطره و شهرام مدرس خیابانی (تهران: انجمن زبان‌شناسی ایران و اهوار، ۱۳۹۰): ۸۱-۱۰۶.
- ساسانی، فرهاد (۱۳۹۴). «فعل در زبان فارسی». در *با مهر: جشن‌نامه دکتر محمدرضا باطنی*. تهران: انتشارات فرهنگ معاصر، ۱۲۷-۱۵۴.
- ساسانی، فرهاد (۱۴۰۳). *معنائشناسی خرد*. تهران: لوگوس.
- صحت، سروش (۱۴۰۲). *تاکسی‌سواری: مجموعه داستان*. تهران: نشر چشمه.
- گلشیری، هوشنگ (۱۳۸۰). *در احوال این نیمه روشن*. در نیمه تاریک ماه: داستان‌های کوتاه، نوشته هوشنگ گلشیری، به کوشش فرزانه طاهری. تهران: انتشارات نیلوفر، ۴۰-۵.
- نرمایشیری، سمیرا و جعفری دهقی، سیما (۱۴۰۲). «ساخت فعل مرکب و عبارت فعلی در چند نوشته فارسی میانه». *زبان‌شناسی گویش‌های ایرانی*. س ۸، ش ۱، پیاپی ۱۲: ۶۳-۷۷.
- هدایت، صادق (۱۳۱۵). *بوف کور*. بمبئی: نسخه دست‌نویس.
- Allerton, David J. (2002). *Stretched Constructions in English*. London/ New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Booij, Geert (2012). *The Grammar of Words: An Introduction to Linguistic Morphology*. 3rd edition. Oxford: Oxford University Press.
- Drocco, Andrea & Tiwari, Neha (2020). "Atypical compound verb constructions in Hindi/ Urdu: The case of transitive polar verbs with intransitive vector verbs". *Annali di Ca' Foscari: Serie Orientale*. 56: 307-334.

- Givón, Talmy (1985). *Syntax: A Functional-Typological Introduction*. Volume 1. Amsterdam/ Philadelphia: Benjamins Publishing Company,
- Halliday, Michael (1985). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. 2nd edition. London: Edward Arnold.
- Halliday, Michael A. K. & Matthiessen, Christian M. I. M. (2004). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. 3rd edition. London: Hodder Arnold.
- Halliday, Michael A. K. & Matthiessen, Christian M. I. M. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. 4th edition. London/ New York: Routledge.
- Halliday, Michael A. K. (1994). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Husain, Razia A. (2015). Urdu Resultative Constructions: A Comparative Analysis of Syntacto-Semantic and Pragmatic Properties of the Compound Verbs in Hindi-Urdu. MA Thesis. University of Kentucky. https://uknowledge.uky.edu/ltt_etds/10/.
- Jespersen, Otto (1942). *A Modern English Grammar on Historical Principles*. Part VI. Copenhagen: Ejnar Munksgaard.
- Kempen, Gerard. & Harbusch, Karin (2003). "Dutch and German verb constructions in performance grammar". In *Verb Constructions in German and Dutch*, edited by Pieter A. M. Seuren & Gerard Kempen. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 185-221. *Verb Complexes in Thai: Syntactic-Semantic Investigation of Thai Complex Verb Phrases*. PhD Dissertation. University of Buffalo.
- Muansuwan, Nuttanart (2002). *Verb Complexes in Thai*. State University of New York at Buffalo.
- Nash, Léa & Samvelian, Pollet (2016). "Introduction: Approaches to complex predicates". In *Approaches to Complex Predicates*, edited by Léa Nash & Pollet Samvelian. Leiden/ Boston: Brill, pp. 1-19.
- Nash, Léa & Samvelian, Pollet (eds.) (2016). *Approaches to Complex Predicates*. Leiden/ Boston: Brill.
- Seiss, Melanie (2023). *Murrinh-Patha Complex Verbs: Syntactic Theory and Computational Implementation*. PhD Dissertation. Konstanz: Universität Konstanz.